

УДК 81'27(477):316.776.23J:327.88(470)

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА. КОНТЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ГІБРИДНО-МЕСІАНСЬКИХ АГРЕСІЙ

Григорій Любовець

*Військовий інститут
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
btv0662@i.ua*

Валерій Король

*Військовий інститут
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
valkor2005@ukr.net*

У статті досліджено явища і процеси, що виникли в інформаційному просторі в ході гібридно-месіанської агресії проти України, впливаючи на стан її національної безпеки, зокрема інформаційної безпеки. Виокремлено складову – комунікаційно-контентна безпека. Об'єктом аналізу є нелінійні недетерміновані динамічні процеси і явища недискретного характеру інформаційного простору України. Окрім усталених методів (зокрема, індуктивно-дедуктивних), використано розроблену авторами методику контекстного аналізу інформаційних резонансів. Зроблено висновки про необхідність застосування в практичній роботі державних і самоврядних органів, які відповідають за інформаційну безпеку, нових індикаторів вимірювання публічних негативів інформаційного простору. Розкрито роль функцій державної мови.

Ключові слова: інформаційна безпека, гібридна війна, глобальний гібридний тероризм, комунікаційно-контентні агресії, інформаційні виклики, інформаційні ризики, інформаційні загрози.

Останнім часом проблематика національної безпеки отримала новий дискурс, пов'язаний з прийняттям на рівні Верховної Ради України та Ради національної безпеки і оборони України низки стратегічних документів, частина з яких безпосередньо стосується такого компонента національної безпеки, як інформаційний¹.

Тому процеси, особливості, окремі аспекти трансформації інформаційного простору, новітні форми комунікації в Україні та у світі, які впливають на систему та механізм прийняття вищих управлінських рішень, вже стали об'єктом аналізу в працях Д. Дубова, В. Петрова, М. Ожевана, Г. Почепцова та інших дослідників.

Слід зазначити, що проблематику сутності категорії “інформаційна безпека” не досліджують за градаційним / багатовимірним принципом і розглядають, переважно, як кібербезпеку. Це призводить до “технократизації” інформаційної безпеки та певної

¹ “Стратегія національної безпеки України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran14#n14>, “Стратегія кібербезпеки України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mbo.gov.ua/documents/417.html>, Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1421-19>, Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1780-19>

однобокості у виробленні механізмів та методів інформаційної протидії. Мета статті – визначити сутнісні ознаки комунікаційно-контентного компонента інформаційної безпеки та сформулювати розуміння індикаторів виміру публічного негативу.

Матеріалом для дослідження слугували публічні інформаційні резонанси у сфері національної безпеки з початком гібридно-месіанських агресій проти України. За об'єкт аналізу обрано нелінійні недетерміновані динамічні процеси і явища недискретного характеру в інформаційному просторі України, предмет дослідження становлять новітні явища і гіпердинамічні процеси в системі національної безпеки, які виникли в ході гібридно-месіанської агресії Росії проти України в реаліях її інформаційного простору. Розглянуто окремі аспекти інформаційної безпеки, зокрема комунікаційно-контентну безпеку. Окрім усталених методів, зокрема індуктивно-дедуктивних, застосовано авторську методику контекстного аналізу інформаційних резонансів.

Спершу розглянемо традиційне розуміння категорії “війна” та новітні гібридно-месіанські агресії комплексного типу. Термінологічний ряд дефініцій-категорій, які позначають законодавчо-безпекові явища і суспільно-політичні поняття, містить поняття “війна”. Цим терміном оперують усі – від найвищих посадових осіб держави та захисників на передовій АТО до пересічного громадянина. Для прикладу, заступник голови Верховної Ради у промові стверджує: “нині українська держава... перебуває у стані справжньої війни з країною-сусідом” [1], а інший політик у Facebook пише про “війну РФ проти України і її відповідальність”.

Можна наводити й інші аналогічні приклади, але головним залишається неоднозначність у трактуванні подій на Сході України. Так, Верховна Рада України своєю постановою від 27 січня 2015 року затвердила звернення до ООН та інших міжнародних організацій “Про визнання Російської Федерації державою-агресором” [2], а агресія – це ще далеко не війна, хоча й іноді значно більше, аніж війна в історично-традиційному розумінні цього геостратегічно-політичного явища. У публічно-масовій свідомості пересічного українця є факт визнання війни, однак з позиції міжнародного права та законодавства України такий факт залишається невизнаним.

Розбіжності у трактуванні офіційної та неофіційної позицій держави призводять до соціально-політичної напруги в суспільстві і жодним чином не вказують на шлях виходу із критичної ситуації. За весь період гібридно-месіанських агресій проти України на вищому рівні ухвалення державних рішень не поставало питання про першочергову потребу визначити сутність явищ і процесів, які відбуваються на Сході України та в АРК. А те, що це абсолютно нові явища, тобто такі, з якими людство раніше не зіштовхувалося, для нас, групи науковців-технологів з питань комунікаційно-контентної безпеки, є безсумнівним.

У статті пропонуємо власне, підтвержене практикою аналізу динаміки контентних кон'юктур бачення цих аспектів. Наші дослідження, які базуються на технології контекстного аналізу інформаційних резонансів інформаційного простору в масштабі Україна-центр, дозволяють нам говорити про гібридно-месіанські агресії комплексного типу, глобальний гібридний тероризм планетарного застосування, комунікаційно-контентні складові гібридно-месіанських агресій проти України.

1. Гібридно-месіанські агресії комплексного типу

Це характеристика сутності загарбницьких дій Кремля стосовно всіх без винятку геосусідів та традиційних геостратегічних партнерів. Ключовим словом тут є “месіанство”, яке за тривалий історичний період для пересічного росіянина набуло сакрального значення вищості, старшинства, переваги над іншими народами.

Під “месіанством”, як публічним переконанням міжнародної спільноти та власного народу у благих намірах, очільники Кремля намагалися приховати свої агресивні наміри і дії. Значною мірою це вдавалося, якщо заглибитися в історію [3]. Це в них вийшло і тепер, адже певна частина мешканців Донецької і Луганської областей щиро вірила в те, що Путін принесе їм краще життя.

Що означає термін *глобальний гібридний тероризм*? Це те поняття сучасного безпекового середовища, яким потрібно оперувати замість поняття “війна”. Війна – це поняття, обмежене в часі, ресурсах, потенціалах. Це прямі конфлікти, бойові дії масового характеру. Це фронт і, відповідно, тил, характеристикою якого є суспільно-політична спроможність повного контролю за ситуацією в цій частині держави і суспільства. Це, зрештою, створення неадекватної ситуації, коли, за умови перевиробництва на мирній території і тотального дефіциту на окупованій, корупція пронизує як верхи, так і низи суспільства. Війна як прагнення політичних сил використати фізичну, тобто збройну, боротьбу та патріотичне піднесення громад і громадян для досягнення різних зовнішньо- та внутрішньополітичних цілей є атрибутом минулого, характеристикою двадцяти попередніх століть [4]. У стратегічних державних документах визначення цього поняття виходить із розуміння саме минулого. Так, у новій редакції Воєнної доктрини України ми бачимо визначення понять “локальна війна” та “регіональна війна”. У першому випадку, це “війна між двома чи більше державами, у якій воєнні дії обмежені територіями держав, які воюють, та переслідують воєнно-політичні цілі, що зачіпають переважно інтереси лише цих держав (територіальні, політичні, економічні тощо)”, у другому – “війна, що охоплює певний регіон (частину континенту) за участю всіх чи більшості держав регіону та з метою досягнення воєнно-політичних цілей, що зачіпають інтереси цих держав” [5].

Маємо справу з новітніми підходами до реалізації геостратегічних (за умови війни – лише геополітичних) цілей ядерної держави з планетарно-месіанськими світоглядом. Так, Володимир Путін під час церемонії вручення премій Російського географічного товариства (листопад 2016 року) запитує 9-річного лауреата, де закінчується кордон Росії, отримує відповідь, що він “закінчується через Берингову протоку з США”, але робить заздалегідь продуману і адресовану міжнародній спільноті заяву-ультиматум: “Кордон Росії ніде не закінчується” [6].

Те, що Путін згодом назвав ці слова жартом, насправді є прямим публічним шантажем ядерного терориста, з одного боку, і відверте оголошення-анонсування намірів Кремля здійснити світоглядні зміни планетарного масштабу, з іншого.

2. Глобальний гібридний тероризм планетарного застосування

Це ще один технологічно-прогностичний аспект путінської заяви: немає кордонів – немає війни. Всі дії кремлівського режиму, які потрібно системно і технологічно аналізувати в динамічній моделі контентних індикацій, набувають глобального характеру і всепланетного масштабу застосування. Стає зрозуміло, що збройна агресія на Сході України та в АРК, бомбардування мирних сирійських поселень, лікарень і шкіл, цільове спрямування потоків біженців до Європи, зокрема до Німеччини, псевдогвалтування дівчинки Лізи близькосхідними біженцями в Берліні, серія терористичних вибухів у Франції, втручання російських спецслужб у виборчі процеси в багатьох країнах і навіть у США є не окремими подіями, а логічним ланцюгом технологій так званого керованого хаосу. І керування це здійснюється через систему координаційних центрів, які, очевидно, взаємодіють з різними терористичними

угрупованнями. Ці та багато інших технологічно-інноваційних елементів включає в себе поняття-категорія **глобальний гібридний тероризм** як використання потенціалів динамічно-потоківих комунікаційно-контентних впливів у глобальних соціумних горизонтах гібридними способами та засобами креативно-військового характеру для домінування терористичних стилістик на міжнародній арені [7].

Нам давно варто було б звернути увагу на те, що очільники Кремля не приховують своїх намірів і подають їх світові відверто. Він часто сприймає такі заяви як жарти або просто недолугі погрози. Наприклад, заяви Президента Росії на щорічній мюнхенській конференції з безпеки в 2007 році західні ЗМІ оцінили як початок нової “холодної війни”, а світові лідери не надали їм належного значення. Але саме ця програмно-технологічна адресна промова виявилася початком нової серії “гарячих” агресій, першою жертвою яких стала Грузія, за нею – Україна, а згодом і Сирія. Так, про наміри окупації України говорили протягом усього періоду незалежності України, але на державному рівні їх не сприймали як потенційні загрози.

У нещодавно ухваленій концепції зовнішньої політики Російської Федерації йдеться про безпосередню і активну участь Росії в міжнародній політиці в ролі одного з основних гравців. Саме тому пріоритетом є “формування справедливого і сталого світоустрою”, котрий, як випливає з концепції, може бути забезпечений за умови “стійкої керованості світового розвитку, що вимагає колективного лідерства провідних держав”. Посилання на роль ООН у документі є доволі умовним “кніксеном” у бік формального міжнародного права, бо насправді Москва вже бачить себе вершителькою долі світу. Задля цього має відбутися “зміцнення позицій російських засобів масової інформації та масових комунікацій у **глобальному** інформаційному просторі і доведення до широкого загалу світової громадськості російського погляду на міжнародні процеси” [8].

Ще минулого року Росія офіційно, за рішенням Конституційного суду, відмовилася від пріоритету міжнародного права та зафіксувала верховенство російського законодавства над європейським. Отже, для реалізації своїх імперсько-загарбницьких ідей Кремль використовує публічне оголошення намірів з чіткими технологічними постановками і цілями. Така “демократична” публічність роззброює міжнародну спільноту, яка не може повірити в реальність та перспективність сказаного.

Наведене вище, на наш погляд, ще раз підтверджує висновок, що ми маємо справу з глобальним гібридним тероризмом публічного характеру. Для адекватного протистояння необхідно досягнути це новітнє явище світового масштабу, яке потребує відповідної фіксації, правового визначення, спільного реагування-нейтралізації на рівні таких інституцій як ООН, НАТО, ОБСЄ тощо. Тому на засіданні Ради безпеки ООН, присвяченому міжнародному судовому співробітництву в боротьбі з тероризмом (12 грудня 2016 року, штаб-квартира ООН в Нью-Йорку) учасники прийняли резолюцію щодо зміцнення механізмів взаємної правової допомоги в опрацюванні та збиранні доказів тероризму. У резолюції зазначено, що “транснаціональний характер тероризму, який посилюється в зв’язку з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, вимагає тісної співпраці між державами на всіх напрямках” [9].

Ще кілька слів щодо змісту поняття “**гібридна війна**”. На наш погляд, будь-які бойові або інші агресивні дії однієї сторони стосовно іншої є гібридними з погляду минулого, оскільки на кожному новому етапі з’являються нестандартні форми застосування збройних сил та інших аспектів боротьби з противником, породжені розвитком технологічного прогресу. Хіба не можна вважати гібридною війною комплекс

комбінованих різноформатних агресивних дій воєнно-політичного, економічного, інформаційного (комунікаційно-контентного), культурного, освітнього і, нарешті, збройного тиску потужнішої держави на більш слабку?

Поняття “гібридні війни”, на наш погляд, використовують, щоб осучаснити старе розуміння війни як такої. Ми вважаємо, що до 2007 року гібридні війни мали більше корпоративно-закритий характер. Згодом вони перемістилися в публічний простір і стали явищем планетарного масштабу, незалежно від місця події.

Сьогодні варто говорити про гібридність тероризму як явища, котре набуває абсолютно нових характеристик, оскільки основною метою терористичних дій стало знищення миру як способу співжиття і створення атмосфери тотального страху.

Інформаційні загрози як сукупність елементів публічного негативу.

Одним із найважливіших елементів забезпечення національної безпеки України є “запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам” у різних сферах державної і суспільної діяльності, як це визначено у Законі України “Про основи національної безпеки України” ще 2003 року [10]. Стратегія національної безпеки, ухвалена Радою національної безпеки і оборони України у травні минулого року, визначає пріоритети у сфері інформаційної безпеки, зокрема: “забезпечення наступальності заходів політики інформаційної безпеки на основі асиметричних дій проти всіх форм і проявів інформаційної агресії; створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них” [11].

На нашу думку, невизначеність поняття “інформаційна загроза”, як і багатьох інших (кризовість комунікаційних процесів, потокові динаміки контенту, модель публічних негативів, комунікаційно-контентні середовища, креативні індустрії в царині безпекового сектору тощо) призводить до нерозуміння їхньої сутності, а через те – до неусвідомленого (або свідомого) ігнорування цілого пласту дієвого інструментарію протидії агресорів.

На наш погляд, **загрози** – це вже те, що публічно відбулося, це фіксація певної, однозначно негативної, ситуації. Тобто встановлений факт не стільки можливої, скільки неминучої небезпеки, яка вже нависає над нами. Але якщо ми будемо весь час очікувати появу цих загроз і лише потім формувати відповідь, то така діяльність заздалегідь приречена на програв і публічну безвихідь.

Науковці Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка вже тривалий час розробляють і застосовують комплекс методик для виявлення на ранніх стадіях потенційних викликів, ризиків і прямих небезпек в інформаційній сфері та своєчасного (іншими словами, випереджального) реагування на них. Дослідним шляхом ми встановили, що негативні комунікаційно-контентні процеси в безпековому просторі – як відображення намірів певної сили (держави, групи держав, корпорації, галузі тощо) змінити реальну ситуацію – мають відповідні публічні закономірності, історію і контентний бекграунд. І цей публічний негатив доцільно вимірювати шляхом застосування низки понять-індикаторів.

“Інформаційний виклик”. Це резонансна подієва тема, проблема, процеси, які характеризують безпекову проблематику в найширшому вимірі для континенту, групи держав, держави, нації, громади, індивідуума і дуже часто інформаційно не прив’язані безпосередньо до діяльності Збройних Сил України (чи безпекового сектору), хоча з розвитком інформаційної хвилі можуть перерости в інформаційний ризик і в інформаційну загрозу для безпекового сектору.

“Інформаційний ризик”. Це результат розвитку інформаційних процесів, коли перспектива публічного висвітлення тематики ще не дискредитує безпекову діяльність ЗСУ, але опосередковано вже дуже близька до реалізації дискредитаційних інформаційно-сценарних дій як прямих публічних конкурентів, так і партнерів, котрі в конкурентній діяльності і для захисту своїх прямих функцій постійно “заходять на територію” функцій ЗСУ.

“Інформаційна загроза”. Прямі дискредитаційні процеси, які досить часто розірвані за часовим і територіальним вимірами, за сферою відповідальності, оскільки стосуються різних ланок ЗСУ. Розвиток цих процесів в інформаційному просторі призводить до виникнення системних кризових явищ у певній функціональній сфері безпекового сектору та публічних катастроф-коллапсів управлінських процедур у конкретній ситуації [12].

Досить часто такі процеси не сприймаються першими особами як прямі загрози їм особисто, сьогодні і зараз. Варто розуміти, що саме за сучасної динаміки розвитку держави, коли інформаційні процеси формують прямі загрози дуже швидко, вони вимагають реакції ще на стадії інформаційного виклику.

Інформаційний простір України відображає публічні загрози та ризики до того, як вони будуть технологічно сформовані та підтримані в подієвому полі. Причому відображає як безпосередньо, так і контекстуально, через зміну аргументації, акцентування, накопичення певної емоційної орієнтації потокового контенту, відкриваючи технологічно-креативні можливості прогнозу з високою точністю щодо сутності подій, характеру підготовки до них чи відносин зацікавлених сторін.

Запропоновані індикатори виміру інформаційного негативу є елементом комплексної системи контекстного аналізу інформаційних резонансів, розробленої науковцями інституту. Застосувавши цей вид аналізу, ми отримуємо можливість випереджального бачення зародження, формування та спрямування інформаційних негативів – викликів, ризиків і загроз, що дає нам час на адекватне реагування, тобто на розробку відповідних сценарних (чи версійних) управлінських рішень та їхнє практичне втілення.

Наразі мова йде про роботу з негативами інформаційного простору, хоча існує система роботи і з комунікаційно-контентним позитивом.

3. Комунікаційно-контентні складові гібридно-месіанських агресій

Тепер перейдемо до характеристики інформаційних явищ, які відбуваються в інформпросторі України і які отримали назву “інформаційні війни”. Інформаційна війна, як і війна фізична, має початок і кінець, має певну мету, після досягнення якої вона вважається завершеною. Найхарактернішою особливістю таких дій є використання інформації як ключового елементу такої війни. У минулому саме такий стан справ відповідав дійсності [13: 21–27].

Однак зараз інформація як така, навіть резонансна, втратила своє значення і вагу. В сучасних умовах динамічних інформаційних потоків на перший план виходять такі фактори, як утримання уваги аудиторії на певному аспекті якогось явища, процесу, події, діяльності особи тощо. І тут надважливим є динамічне, різноформатне і багатопланове супроводження цього аспекту з поліваріантним акцентуванням на ньому уваги громадськості.

На цьому етапі цивілізаційних характеристик сучасності в розділі, який раніше мав назву “інформаційні війни”, варто говорити про таке явище, як **комунікаційно-**

контентні агресії Кремля проти України та світу загалом. Вони здійснюються безперервно через напрями: національну безпеку, економіку, політику, соціальну сферу, релігійні, міжконфесійні та етнічні відносини, спорт, освіту, креативні індустрії тощо.

Їхні вияви бачимо повсякчас і повсюдно. Наприклад, російська попса, яка лунає звідусіль. Закон щодо регуляції засилля російського музичного контенту наразі не змінив суттєво ситуацію. Чиниться не тільки спротив положенням Закону, але й відвертий саботаж, зокрема ігнорування нової української музичної культури і намагання викликати відразу до грандів української популярної музики через постійне прокручування в радіоефірі одних і тих же творів найкращих гуртів і співаків [14].

Окремо не загострюємо увагу на мас-медіа, оскільки це ситуація загальновідома і потребує окремого розгляду. Наведемо для прикладу, лише цитату з “Рабочей газеты” (всеукраїнської суспільно-політичної газети і органу Комуністичної партії України, вільно продається в кіосках багатьох міст, зокрема в Києві): “Где фашизм, там, звонко чеканя шаг, с факельным шествием маршируют сегрегация, ксенофобия, смерть. После февральского 2014 года госпереворота именно Компартия Украины, комсомол и АФКУ стали нитями доброй воли, связывающими интернационалистов, осознающих угрозу возрождения и укоренения фашизма в Украине”. Газета від 8 грудня 2016 року, наклад у грудні – 302 тисячі 692 примірники [15].

Є чимало прихованих комунікаційно-контентних агресій. Наприклад, методичні матеріали Міносвіти до навчальної програми курсу “Сімейні цінності”, який чомусь побудований на принципах, співзвучних з російським “Домостроєм”.

Протягом останнього часу на сайтах багатьох міських та обласних органів влади з’явилися петиції з проханням “відновити економічні стосунки із Росією”. Одночасність та стандартність таких заяв у Кропивницькому, Полтаві, Ужгороді тощо підтверджують замовний характер цих дій, які координуються із єдиного центру [16].

До них слід додати серію так званих міжрегіональних конференцій, які збирають переважно в східних областях окремих депутатів місцевих рад та інших діячів регіонального масштабу і під егідою “реалізації європейських цінностей в українському правовому полі” приймають звернення до вищої влади з вимогою захистити російську мову. Справжня мета цих зібрань – вплинути на відміну закону, що зобов’язує радіостанції виділяти відповідну квоту для пісень українською мовою.

У Москві на базі інформгентства “Росія сьогодні” 2014 року створено мультимедійну групу Sputnik. Вона веде мовлення із власних студій на місцевих частотах 30 мовами в 34 країнах (Європа, Азія, СНД, Північна та Південна Америки). Кожна з цих студій має радіостанцію, сайт і новинне агентство. Штат таких студій – від 30 до 100 осіб. Особливістю роботи групи Sputnik є продукування власного контенту для місцевого вжитку. Генеральний директор “Росія сьогодні” Д. Кисельов заявив, що контент групи Sputnik орієнтований на аудиторію, що “втомилася від нав’язливої пропаганди” [17].

Просування інформаційно-пропагандистських “брендів” геополітичної кремлівської політики і обходиться Росії сьогодні в значну суму. Так, на Sputnik для його запуску 2014 року офіційно задекларували 6,48 млрд рублів. На його розвиток щорічно виділяється не менше 75 млн дол. США. “Росія сьогодні” минулого року обійшлася, за неофіційними даними, в 725 млн дол. США. Цьогоріч на фінансування пропагандистських центрів “Росія сьогодні” і Sputnik у Великобританії додатково виділено 100 млн фунтів [18].

Державна комунікаційна машина РФ вивела на перше місце проблему комунікаційно-контентного впливу на населення значної частини світових спільнот. Несподівано вдалі та ефективні технологічно-стратегічні рішення Кремля концептуального характеру завели в глухий кут не тільки лідерів провідних країн, але й такі світові безпекові утворення, як ООН, ОБСЄ, НАТО. Ефективність російської пропаганди – це наслідок продуманого і вивіреного продукування російськими спецслужбами контентного масиву в різних країнах (за допомогою носіїв російської мови і з використанням тем, узятих із життя конкретних громад). Так спецслужби потрапляють в стилістику і менталітет тієї території або населеного пункту, які вибрані для проведення комунікаційно-контентних операцій.

Витонченість наступального руху комунікаційних технологів полягає в тому, що російські комунікаційники в Європі чи деінде намагаються виступати (і це їм вдається) як випереджально-ексклюзивне джерело аргументаційної інформації про Україну чи позицію Росії з тих чи інших питань. Взявши на себе право виключного тлумачення позицій, подій, а найголовніше – змістів і сенсів на рівні конкретних громад, російські пропагандисти домагаються панування у свідомості європейців стійких дезінформаційних образів та сталих негативних міфів щодо України. На основі технологій акцентного впливу вони формують необхідну їм громадську думку щодо нашої країни [19].

Лише зараз, після двох з половиною років активних комунікаційно-контентних агресій відкритого та прихованого характеру РФ проти країн ЄС, в Європі почали розуміти небезпеку таких агресій. У листопаді 2016 року Європарламент схвалив резолюцію про протидію ворожій Євросоюзу пропаганді, наголосивши, що така небезпека виходить, зокрема, від Росії. З минулого року в ЄС існує відділ “стратегічного спілкування, спрямований на боротьбу з антизахідною пропагандою Росії” [20]. Ще раніше (у вересні 2015 року) під час конференції “Вільні і об’єктивні ЗМІ у “Східному партнерстві” і за його межами” у Варшаві 35 країн домовились активно боротися з російською пропагандою.

Наведені факти свідчать про усвідомлення реальних загроз для європейської безпеки, які містять комунікаційно-контентні агресії Кремля. Ми пропонуємо визначення цього явища. **Комунікаційно-контентні агресії Кремля у світі** – це комплекс державно-корпоративних та релігійно-конфесійних спеціальних заходів, спрямованих на створення іншої, віртуальної дійсності у свідомості пересічних громадян різних країн світу, а також реальне формування громадської думки для переформатування на цій базі державно-адміністративних устроїв у визначеній – як ціль – державі або групі держав.

Комунікаційно-контентні агресії щодо України – це комплексне багаторівневе креативно-технологічне просування різноформатних проблем, тем, ідей, фундаментальним підґрунтям яких є ідеологічний концепт “рускава міра” для досягнення комунікативного проникнення в різні соціальні верстви споживачів інформаційного продукту з метою унеможливити український національний спротив та відновити патерналістський стан українського суспільства як передумову повернення країни на орбіту російської імперії з подальшим тотальним знищенням середовищ із гуманістичними цінностями мирної цивілізації [21: 136–137].

Стосовно безпосередньої ситуації на Сході України, де ведуться бойові дії, **привертаємо увагу до використання державної мови** в силових відомствах, підрозділи яких беруть участь в антитерористичній операції.

Кремлівська пропаганда активно застосовує весь арсенал емоційних, історичних та регіонально-ментальних особливостей російської мови, які в поєднанні з

наступально-агресивною побудовою мовностилістичних конструкцій можуть впливати як у прямому, так і у віддаленому часовому вимірі на свідомість українських громадян, що мешкають на тих територіях, і воєнків Збройних Сил України та інших національних збройних формувань.

Мета таких дій, як стверджує англійський публіцист, відомий дослідник особливостей російської пропаганди Пітер Померанцев, "...зробити інформаційне поле брудним. За допомогою конспірології, страхів, ірраціональних рухів засмітити його до такої міри, щоб неможливо було навести раціональний аргумент на тему майбутнього Донбасу, приміром, або ролі НАТО у Східній Європі" [22].

Найбільшою небезпекою, на наш погляд, є впливи, розраховані на віддалену реакцію. Приховані та відверті негативи, сумніви, упередження, побоювання, страхи тощо в іншій ситуації, за умови нових комунікаційно-контентних агресій, спрямованих на один чи кілька закладених свого часу шаблонів, можуть стати причиною чи спонуканням до емоційного вибуху або іншої дії, що не виключають і фізичної агресії.

Кремлівська пропаганда є небезпечною для російськомовного середовища, а Збройні Сили України й досі є значною мірою російськомовними.

Зробимо невеличкий історичний екскурс. Після громадянської війни в Радянському Союзі під тиском українських націонал-комуністів та їхніх колег із республік Закавказзя була започаткована військова реформа на основі так званого національно-військового будівництва. Ще вона мала назву політики коренізації (в Україні – українізації). Її суть полягала в комплектації частин Українського військового округу українцями, запровадженні української мови в армії, проведенні у "військах освітньої та політико-виховної роботи українською мовою". З цією метою українською мовою видавали червоноармійську читанку "Червона зброя", окружні газети "Червона армія", "Червоноармієць", "Стрілецький статут", "Тимчасовий бойовий статут піхоти", "Тимчасовий дисциплінарний статут", "Бойовий статут артилерії РСЧА" тощо. Програму українізації, за задумом, потрібно було здійснити упродовж 10-ти років, однак її швидко почали згортати під тиском Москви. Ще однією вагомою причиною відміни українізації війська став цілеспрямований спротив українізації командного складу, який здебільшого становили росіяни [23:114–122].

За 25 років існування Збройних Сил України у військовому середовищі відзначається досить великий прошарок російськомовних військовослужбовців, зокрема серед командного складу. Такий стан українського війська минулими роками культивувався проросійськими симпатиками серед вищого і середнього командування, сьогодні він неприпустимий, оскільки містить потенційні загрози для національної безпеки.

Коли в радіоэфірі під час бойових дій (це здебільшого стосується першого року агресії) йшов обмін інформацією українською мовою, ворог не ідентифікував змісту розмови. Це ще одне підтвердження істини, що найсуттєвішим спротивом кремлівським комунікаційно-контентним агресорам є використання української мови, це наш заслін і оберіг [24].

Узагальнюючи проблему використання контенту як активної форми протидії, зазначимо:

- динамічні потоки комунікаційно-контентних впливів збільшують вагу слова, що надає правильний ракурс (квант) бачення (розуміння) дій авторів глобального гібридного тероризму у світі;

- смисли, змісти, аргументаційні ряди, акценти, стилістики, енергетики, ритміки потокових контентних масивів – це рівні інструментально-креативної зброї комунікаційно-контентних агресій креативно-інноваційних координаційно-технологічних центрів неоварварства;

- слово як величину (самостійну одиницю) комунікаційно-контентної агресії кремлівські пропагандисти будуть застосовувати в мовній концептосфері поєднаних історично-ментальних середовищ українських громад, враховуючи старше та середнє покоління людей, які перебувають під впливом радянсько-патерналістських шаблонів ностальгії за минулим, або беручи до уваги тих, кого можна схилити до цих шаблонів;

- слова-категорії демократичного світу: *партія, ЗМІ, журналіст, вибори, виборча система, гілки влади, ротація посадових функцій, референдум, журналіст, дипломат, громадянин, чиновник* тощо – стали найсильнішою зброєю творців глобального гібридного тероризму, домінантне застосування згаданих відповідників у потрібних Кремлю контекстах може призвести до руйнації мирної цивілізації;

- слова та вислови, які креативно та витончено застосовують спеціалісти з інформаційно-психологічних операцій, слугують точками біфуркації суспільної свідомості в умовах гібридно-месіанських агресій;

- комунікаційно-контентні агресії варто розглядати не лише як дії наступального характеру російсько-терористичних формувань, а, насамперед, як формат творення гібридного миру в умовах тотального страху;

- моделювання сентенцій та їхнє креативно-технологічне поширення і впровадження з боку російської пропаганди – ноу-хау геостратегічного панування на базі руйнації демократії як основи цивілізації (загального миру).

Висновки

1. Інформаційна безпека як комплекс потенціалів і криз катастрофічного вектору розвитку сьогодні вже вийшла на перший план проблем і в національному управлінні, і на міжнародній арені спротиву комунікаційно-контентним проявам глобального гібридного тероризму сучасного неоварварства. Україна має досвід досліджень та практичного втілення наукових розвідок на рівні стратегічних документів у галузі національної безпеки, зокрема у сфері інформаційної безпеки та такої складовій, як комунікаційно-контентна безпека.

2. Сучасний стан викликів, ризиків та загроз в інформаційній сфері потребує кардинальної зміни парадигми визначення індикаторів публічних негативів та втілення на практиці новітніх підходів до формування системи прийняття управлінських рішень на стратегічному рівні.

3. Парадигма забезпечення реалізації нових підходів до проблематики інформаційної (комунікаційно-контентної) безпеки потребує адекватного сприйняття та розуміння особливостей національного інформаційного простору, що спонукатиме до технологічно-креативних дій координаційного характеру на рівні держави і суспільства. За таких умов науково-експертна складова стає потужним потенціалом вирішення зазначених проблем.

1. Сироїд О. Війна завжди закінчується [Електронний ресурс] / О. Сироїд. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/news/Novyny/137948.html>
2. Постанова Верховної Ради України “Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об’єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради

- Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором*” (Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 10. – С. 68) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/129-19>.
3. *Гордієнко М.* Фетиш панславизму на тлі російського месіанства [Електронний ресурс] / М. Гордієнко. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/521>
 4. *Лавриненко В. М.* Філософія війни: історико-економічні аспекти [Електронний ресурс] / В. М. Лавриненко, М. М. Логінов // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2015. – № 3–4. – С. 82–88. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2015_3-4_17.
 5. *Воєнна доктрина України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rnbo.gov.ua/documents/410.html>
 6. *Путін вважає, що у Росії немає кордонів* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://espreso.tv/news/2016/11/24/putin_vvazhae_scho_u_rosiyi_nemaye_zovnishnikh_kordoniv
 7. *Любовець Г.* Уроки гібридно-месіанських агресій Кремля [Електронний ресурс] / Г. Любовець, В. Король. – Режим доступу : <http://defence-ua.com/index.php/statti/1293-uroku-ku-hibryдно-mesianskykh-ahresiy-kremlya>
 8. *Концепція зовнішньої політики Російської Федерації* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scrf.gov.ru/documents/2/25.html>
 9. *СБ ООН ухвалив резолюцію про співпрацю в боротьбі з тероризмом* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2016/12/13/7129652/>
 10. *Закон України “Про основи національної безпеки України”* (Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – С. 351) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
 11. *Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України”* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
 12. *Любовець Г.* Тенденції змін сучасного світу і їхніх впливів на характер збройної (військово-безпекової) боротьби [Електронний ресурс] / Г. Любовець, Р. Савчук. – Режим доступу : <http://armyua.com.ua/tendenci%D1%97-zmin-cuchasnogo-svitu-i-%D1%97xnix-vp-liviv-na-harakter-zbrojno%D1%97-vijskovo-bezpekovo%D1%97-borotbi/>
 13. *Почепцов Г. Г.* Сміслові та інформаційні війни [Електронний ресурс] / Г. Г. Почепцов // Інформаційне суспільство. – 2013. – Вип. 18. – С. 21–27. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2013_18_6
 14. *Вакарчук С.* Особливості українського квотування [Електронний ресурс] / С. Вакарчук. – Режим доступу : <http://nv.ua/ukr/opinion/vakarchuk/osoblivosti-ukrajinskogo-kvotuvannja-267289.html>
 15. *Жива пам'ять о Суде Народов* // Рабочая газета. – 8 грудня 2016 року. – № 140.
 16. *Скляревская Г.* “Мы без России пропадем”: как работает новая технология вбросов в украинские СМИ [Електронний ресурс] / Г. Скляревская. – Режим доступу : <http://detector.media/infospace/article/121718/2016-12-23-my-bez-rossii-propadem-kak-rabotaet-novaya-tekhnologiya-vbrosov-vukrainskie-smi/>
 17. *Киселев запустил новое международное медиа Sputnik* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zn.ua/WORLD/kiselev-zapustil-novoe-mezhdunarodnoe-media-sputnik-158480.html>
 18. *Янковська О.* Фабрика брехні: як працює російська інформаційна мафія [Електронний ресурс] / О. Янковська. – Режим доступу : http://vgolos.com.ua/news/fabryka_brehni_yak_pratsyuie_rosiyska_informatsiyna_mafiya_226202.html?print
 19. *Дікінсон П.* Світ дивиться на Україну очима Росії [Електронний ресурс] / П. Дікінсон. – Режим доступу : <http://nv.ua/ukr/opinion/dikinson/svit-divitsja-na-ukrajinu-ochima-rosiji-251988.html>

20. *Ничипорук М.* Захистити інформаційну безпеку України / М. Ничипорук // Наше слово. – 27 березня 2016 року. – № 13.
21. *Король В. Г.* Комунікаційно-контентні агресії Кремля: характеристика, тенденції, організація спротиву [Електронний ресурс] / В. Г. Король // Суспільно-політичні процеси. – 2016. – № 4. – С. 128–146. – Режим доступу : http://aps-m.org/section/popular_science_magazine/archiv/
22. *Британський аналітик назвав головною метою російської пропаганди інформаційне “багно”* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/politics/1062033-britanskiy-analitik-nazvav-golovnoyu-metoyu-rosiyskoji-propagandi-informatsiyne-bagno.html>
23. *Військове будівництво в Україні у ХХ столітті: історичний нарис, події, портрети.* – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2001. – 448 с.
24. *Росіяни не розуміють української мови під час прослуховування* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uapress.info/uk/news/show/43375>

**INFORMATION SECURITY AS A PART OF NATIONAL
SECURITY SYSTEM. CONTENT AS A MAIN TOOL/WEAPON OF
“MESSIANIC-BASED” HYBRID AGGRESSION**

Liubovets Hryhorii

*Military Institute, T. Shevchenko Kyiv National University,
03680 Ukraine, Kyiv, vul. Lomonosova 81
bmv0662@i.ua*

Korol Valerii

*Military Institute, T. Shevchenko Kyiv National University,
03680 Ukraine, Kyiv, vul. Lomonosova 81
valkor2005@ukr.net*

The National Security issue is the cornerstone of existence of the Nation. Since the beginning of “messianic-based” hybrid aggression of Russia against Ukraine, it has become crucial not only in terms of our response, but also has affected the generation of a new security paradigm for Ukraine as an independent state.

The aspects of new phenomena and processes that arose during multi-format Kremlin aggression against Ukraine are examined, analyzed and actualized in the article. In particular, attention is paid to “communication-and-content” aggression of Russia that have a significant impact on the minds of average Ukrainian citizens. It is also about some specific terminology definitions, described in terms of legal-security issues, also as sociological and political concepts.

On the national level, such phenomena and processes have never been evaluated before as a system, which could affect both national and global security. In the article, the authors propose their own vision of such issues, based on current practice of content conjuncture dynamics analysis. In particular:

Complex hybrid-messianic aggression;

Global hybrid terrorism;

Communicative and content components of hybrid-messianic aggressions of Russia.

The object of research also includes nonlinear dynamic processes and phenomena with indiscrete nature, so in addition to traditional methods (deduction and induction), the authors applied their own methodology of context analysis of information resonances (events).

The research allows the authors to make conclusions that being engaged in information security matters, government bodies need to use new indicators for measuring public negatives in information space and to offer appropriate scale (tool).

The authors made a conclusion that the essence of “information threats” definition used in National strategic papers is described unclearly and does not meet the challenges. Author’s methodology of content analysis in combination with traditional scientific methods confirms the emergence of new global public negatives in international information space.

Results obtained during monitoring of the National information space provide a ground for the authors to categorize public negatives indicators as information challenges, information risks and information threat.

The article provides a definition for “communication-and-content aggression”, as a key for understanding how to organize information resistance against the aggressor, and marks tendencies inherent to “communication-and-content aggression” of Russia.

International “communication-and-content aggression” of Russia is considered as a complex of government-corporative and religious-confessional special measures aimed at the creation of another virtual (parallel) reality in the minds of ordinary citizens around the world and manipulating real public opinion for reformatting on this basis of political and governmental structures in targeted country or group of countries.

Such kinds of aggressions against Ukraine have specific historical and mentally imposed features. One of these features is the Russian language. The main goal of such aggression is to reformat the mind of the average Ukrainian according to the Kremlin templates, in other words to convert Ukrainians into Russians. Therefore, Putin’s propaganda actively uses the whole arsenal of emotional, historical and regionally-based mental peculiarities of the Russian language. Combined with offensive-aggressive construction of linguistic-stylistic structures it can affect both right now and in remote time in the future on the minds of Ukrainian citizens on occupied territories, also Ukrainian Armed Forces and other National security forces personnel.

The most effective weapon to resist Russian “communication-and-content aggressions” is multipurpose and wide-format deployment of our national Ukrainian language. Therefore, authors are assured that development of sociolinguistic methods is vital for creation of new culture of National Security.

Key words: information security, hybrid war, global hybrid terrorism, communication-and-content aggression, information challenges, information risks, information threat.

Стаття надійшла до редколегії 14 листопада 2016 року
Прийнята до друку 16 грудня 2016 року